

MİLLÎ MÜCADELE'NİN BAŞLARINDA BOLU MUTASARRIFLIĞI'NDA ASAYİŞ (1918-1919)

Yrd.Doç.Dr.Günay ÇAĞLAR*

Daha önceleri Kastamonu vilayeti'ne bağlı olan Bolu Mutasarrıflığı, 1908'den sonra Zonguldak, Ereğli, Bartın, Devrek, Düzce, Gerede, Göynük ve Mudurnu kazalarını içine alan müstakil bir mutasarrıflık haline getirildi¹.

1916 yılı Salnamesi'ne göre, Bolu sancağı'nın genel nüfusu 339.597 kişidir². 1 Haziran 1920'de Zonguldak, Ereğli, Bartın ve Devrek ilçelerinin ayrılmasıyla, Bolu'nun sınırları oldukça daralmıştır³.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda ve Millî Mücadele'nin başlarında Bolu Mutasarrıflığı'nın stratejik açıdan çok önemli bir yeri vardır. Düzce-Akçakoca üzerinden Karadeniz'e, Hendek-Adapazarı yolu ile İstanbul'a bağlanan Bolu, Gerede-Çerkeş-Çankırı vasıtasıyla Kastamonu'ya ulaşır. Göynük-Taraklı aracılığıyla Geyve Boğazı'na, Yeniçağa ayırımından Zonguldak'a uzanan Bolu'nun, Çarşamba-Mudurnu üzerinden de Ankara'ya bağlantıları bulunmaktadır.

Bolu Mutasarrıflığı'nın bu stratejik önemi, Kuvay-ı Milliye Bursa, Samsun ve Trabzon yörelerinde güçlendikçe, daha da artacaktır.

Birinci Dünya Savaşı 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi ile sonuçlandığında, memleket büyük bir huzursuzluk yaşamaktaydı. Savaşın son günlerinde Hükümet'te meydana gelen değişiklik bu huzursuzluk ortamının önemli etkenlerinden biri olmuştur.

Bolu Livası'nda da mahallî hükümet kademelerinde ve halk içinde etkinliği olan şahıslarda bir kararsızlık dönemi yaşanmaya başlanmıştır. Mondros Mütarekesi'nin mütareke hükümlerine aykırı olarak uygulanmaya başlaması ise,

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

¹ M.Zekâi Konrapa, Bolu Tarihi, Bolu 1964, s.612.

² Konrapa, a.g.e., s.638.

³ Konrapa, a.g.e., s.31.

birçok yerde olduğu gibi, Bolu Livası'nda da var olan asayişsizliği çok ileri safhalara vardırmıştır.

Köyler, savaş boyunca boşalmıştı. Erkek olarak sadece çocuk ve ihtiyarlar kalmıştı. Yetişkin erkekler ya cephede veya asker kaçağı olarak dağlarda dolaşıyorlardı.

Mütarekenin ilanı dolayısıyla, Kasım 1918'de Osmanlı ordusunun asayişe yetecek miktarından fazlasının terhisi gerekmiş, asayişsizliği düzeltebilmek amacıyla, asker kaçaklarının affedilmelerine dair bir kanun meclise verilmiştir⁴.

Birçok yerde olduğu gibi, asker kaçakları, saklanması ve takip sırasında aniden gözden kaybolunmasını sağlayan ormanlık Bolu havalisinde hüküm sürmekteydiler.

Bunlardan, iki yıldan beri Tefenni ve Çarşamba nahiyeleri civarında şakilik yapan Baloğlu Hakkı ile arkadaşı Canbaz Naci, Ocak 1919'da yakalanarak, adliyeye sevk edilmişlerdir⁵.

Birinci Dünya Savaşı sırasında askerden kaçarak, eşiya faaliyetlerinde bulunan şahısların affına dair olan kararnameye uygun olarak, Bolu Liva merkez hapishanesinde bulunan asker kaçaklarından seksen iki kişi Ocak 1919'un sonlarında tahliye edilmişlerdir⁶.

Hükümet, mütareke gereği yapılacak olan terhis dolayısıyla boşalacak jandarma kadrolarının ikmali ve jandarmanın düzeltilmesi için birtakım tedbirler almıştır. Bu tedbirlerin istenilen sonucu vermesine kadar geçecek süre içerisinde, ihtiyacı karşılamak üzere, mahallî gönüllü kaydedilmesine gerek duyulmuştur. Dâhiliye Nezâreti'nden ilgili makamlara ve bu arada Bolu Mutasarrıflığı'na da gönderilen 6 Kasım 1918 tarihli yazıda, konu hakkında bilgi verilerek, gönüllülerin jandarmaya hizmet etmeye elverişli kişiler arasından seçilmesi istenilmiştir⁷.

4 BOA, DH-ŞFR, 93-15; Af kararnamesinde belirli olan şartlar ve müddetinin sona ermesinden sonra, firar ve şakiliğe devam edenlerin af dilemelerinin kabul edilemeyeceğini, Dahiliye Nezâreti diğer vilayet ve mutasarrıflıklarla birlikte Bolu Mutasarrıflığı'na da gönderdiği 9 Aralık 1918 tarihli bir yazı ile bildirmiştir. Bkz. BOA, DH-ŞFR, 91-100.

5 Bolu, 16 Kanun-ı sani 1335.

6 Bolu, 30 Kanun-ı sani 1335.

7 BOA, DH-ŞFR, 93-174.

Aralık 1918'de ülke genelinde tutuklu firarları dikkat çekecek kadar artmıştı. Bunun sebepleri arasında, başta terhis dolayısıyla jandarma mevcudunun azalmış olması, geliyordu. Bundan dolayı, Hükümet jandarma sayısının artırılmasına kadar geçecek zamanı uygun tedbirler alarak, idare etmek gereği duymuştur. Bu bakımdan, eldeki imkanlarla öncelikle hapishanelerin korunmasına özen gösterilmesini istemiştir.

Dâhiliye nazırı tarafından diğer birçok makama ve Bolu Mutasarrıflığı'na gönderilen 10 Aralık 1918 tarihli yazıda, bu durum belirtilerek, yeni firarlar halinde, ihmali görülenlerin sorumlu tutulacağı bildiriliyordu⁸.

Bolu Mutasarrıflığı dahilinde de tutuklu firarları bir hayli artmıştı. Nitekim, Ocak 1919'da Bartın hapishanesinden kaçan bazı kişiler Devrek kazasının Hüseyinçavuşoğlu köyünden Beycuma müdürü Hüseyin ile Hüseyin Çavuş oğlu Hasan'ın evlerini basıp, bulabildikleri eşya ve parayı gasbettikleri gibi, bir kişiyi de öldürmüşlerdi⁹.

Yine Bartın hapishanesi kaçaklarından olup, Çolak Hüseyin eşkiya çetesine katılan Bartınlı Hacı Kayyudan'ın oğlu Hayri, Ocak 1919'da Onbaşı Gürcü Hasan tarafından yakalanarak, hapishaneye geri götürülmüştür¹⁰.

Ereğli hapishanesinden kaçmış olup, kasaba dahilinde bazı evlere giren Ereğli'nin Akarcı mahallesinden Hasan oğlu Ahmed de yine Ocak 1919'da yakalanarak hapishaneye iade edilmiştir¹¹.

Anadolu'nun hemen her yerinde görülen otorite boşluğu ve bu durumdan kaynaklanan aşaysızlık, Bolu ve havalisinde de mevcuttu. Dağlarda birçok eşkiya türemişti. Bunlar yol kesiyor, para istiyor, alamadıklarına da çeşitli işkenceler yapıyorlardı. Yörede eşkiya faaliyetinin olmadığı gün geçmiyordu.

Örneğin, Düzce kazasına bağlı Ağabaş köyünden Zeki oğlu Ahmed Çavuş adlı eşkiya, beş arkadaşıyla birlikte Ocak 1919'da Hecüzdibi mevkiinde yolcuların önünü kesip para ve eşyalarını gasbetmişler ve bir askeri öldürmüşlerdi. Olay

⁸ BOA, DH-ŞFR, 94-97.

⁹ Bolu, 16 Kanun-ı Sani 1335.

¹⁰ Bolu, 16 Kanun-ı Sani 1335.

¹¹ Bolu, 23 Kanun-ı Sani 1335.

üzerine bölgeye gelen iki jandarma ile çatışmaya girişmişler ve sonunda kaçmayı başarmışlardır¹².

Yine Ocak 1919'da Mevlid-i Şerif okunmakta olan evi on şaki tarafından basılarak, işkence ile beraber para ve eşyası gasb edildiği halde, saldırganların takibine önem verilmediği hakkında Hüseyinçavuşoğlu köyünden Hüseyin Çavuş Ahmed imzasıyla, Devrek'ten gönderilen telgrafla şikayette bulunulmaktaydı. Dahiliye Nazır Vekili bu durumu Bolu Mutasarrıflığı'na gönderdiği 28 Ocak 1919 tarihli bir telgrafla bildirerek, gereğinin yapılmasını istemiştir¹³.

Memleketin birçok yerinde olduğu gibi Bolu Mutasarrıflığı'nda posta güvenliği de yoktu. Dâhiliye Nezâreti'nin birçok vilayet ve mutasarrıflıkla birlikte Bolu Mutasarrıflığı'na da gönderdiği 20 Şubat 1919 tarihli şifreli bir telgrafta, postalara taarruz olayını tamamen kaldıracak şekilde, kesin tedbirlerin alınmasıyla isteniliyordu¹⁴.

Bütün çabalara rağmen, asayişsizliğin önü alınamıyordu. Bu nedenle, Dahiliye Nezâreti diğer bazı makamlarla birlikte Bolu Mutasarrıflığı'na da gönderdiği 11 Mart 1919 tarihli bir telgrafla, asayiş konularında askeri kuvvetlerin ihtiyaç duyması durumunda, vakit kaybedilmeksizin, mülk memurların muntıkalarında buldukları kolordu ve kumandanlıklara müracaatla, görev yapmaları gerektiğini bildirmekteydi¹⁵.

Jandarma, sayısının yetersizliği ve vasıfsızlığı dolayısıyla, asayişin düzeltilmesinde yetersiz kalmaktaydı. Dahiliye Nezareti'nin Mart 1919'da, asayişin sağlanması için harcanmak üzere, yöreye üçbin kuruşluk havale göndermiş olmasına rağmen, şakiler jandarma vasıtasıyla tenkil edilememişti. Dahiliye Nezareti, bu başarısızlığı, eşkiyanın pek becerikli olmasına değil, jandarmaların gereği gibi görev yapmalarına bağlamaktadır. Bu bakımdan Dâhiliye Nazırının Bolu Mutasarrıflığı'na gönderdiği 11 Mart 1919 tarihli şifreli telgrafta,

12 Bolu, 23 Kanun-ı Sani 1335.

13 BOA, DH-ŞFR, 95-266.

14 BOA, DH-ŞFR, 96-247.

15 BOA, DH-ŞFR, 97-110.

jandarmaların görevlerini hakkıyla yerine getirerek, mahallî asayişin sağlanmasına gayret edilmesi isteniliyordu¹⁶.

İtilâf Devletleri'nin isteği üzerine, Mondros Mütarekesinden sonra, ülke içindeki Alman ve Avusturyalılar'ın yurt dışına çıkarılması gerekiyordu. Anadolu'da yurt dışına çıkışı sağlayan önemli geçit yerlerinden biri de, Bolu Mutasarrıflığı'na bağlı Zonguldak idi. Bu bakımdan söz konusu mutasarrıflık, o günlerde bu işle de ilgilenmek zorunda kalmıştır. Nitekim Dahiliye Nezareti'nden Bolu Mutasarrıflığı'na gönderilen 16 Mart 1919 tarihli bir şifre ile, Zonguldak'a sevk edildiği bildirilen bir Alman ile iki Avusturyalı'nın İstanbul'a hareket edip, etmedikleri, hareket etmemişler ise, hemen sevkleri ile durumun bildirilmesi isteniliyordu¹⁷.

Mütarekeden sonra, sık sık Hükümet ile İtilaf Devletleri temsilcilerine, bazı yerlerde Rumlar'a katliam yapmaya hazırlanıldığı ve Müslümanlar'ın memurlarca silahlandırıldığı şeklinde söylentiler ulaştırılıyordu. Bunun amacı, İtilâf Devletleri'nin dikkatlerini üzerlerine çekip, Rumlar'ı savunmaya davetle, Hükümet'i daha fazla sıkıntı içine sokmaktır¹⁸.

Nitekim, bu konu ile ilgili olarak, Dâhiliye Nezâreti'nin 15 Mart 1919 tarih, umûm 136 numaralı telgrafına cevaben, Bolu Mutasarrıfı Ali Haydar Bey 27 Mart 1919'da gönderdiği şifreli telgrafta, bu konuda gerekenlere tebligat yapıldığını, şimdiye kadar liva dahilinde gayr-ı müslim unsurlar hakkında şikayeti gerektirecek bir olay meydana gelmediğini arzetmiştir¹⁹.

Bugünlerde, memleketteki asayişsizliği daha da artırmak amacıyla, Karadeniz sahillerinin çeşitli yerlerine Yunan torpido ve gemileri ile silah ve eşya çıkarılmakta, Salib-i Ahmer Heyetleri'nin çalışmaları ile şekâvet yapılmaktaydı. Dâhiliye Nezâreti'nden diğer birçok makamla birlikte Bolu Mutasarrıflığı'na da gönderilen 7 Nisan 1919 tarihli şifrede yukarıda sözü edilen vakalar hakkında soruşturma yapılarak, sonucunun bildirilmesi istenilmekteydi²⁰.

16 BOA, DH-ŞFR, 97-109.

17 BOA, DH-ŞFR, 97-191.

18 BOA, DH-KMS, 50-1/79.

19 BOA, DH-KMS, 50-1/69.

20 BOA, DH-ŞFR, 98-73.

Nisan 1919'da Bolu Mutasarrıflığı genelinde, özellikle Düzce'de eşkiya faaliyetleri artmış, bunun üzerine, Mutasarrıf ile Liva Jandarma Komutanı, gerekli sayıdaki takip kuvvetleriyle birlikte Düzce'ye gitmişlerdir. Alınan bu tedbirler sayesinde, yörede eşkiya faaliyetinde bulunan şahısların bir kısmı yakalanarak, adalete teslim edilmişlerdir²¹.

Örneğin; Düzce yöresinde şakilik yapmakta olan Karayakalı Eyyüb çetesi üyesi ve Düzce'nin Çavuş Hacı İbrahim köyünden Çerkes Mehmed oğlu Kamil ile yine aynı havalide eşkiya faaliyetlerinde bulunan Çerkes Kel İshak Oğullarından Kamil yakalanarak, Nisan'ın sonlarında adalete teslim edilmişlerdir²².

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali, bütün yurttta olduğu gibi, Bolu'da da büyük bir üzüntüyle karşılanmıştır. Bolulular, bu konudaki duygu dolu düşüncelerini belirten bir telgrafı, Sadaret'e, İstanbul'da bulunan İngiltere, Fransa, Amerika ve İtalya siyasi temsilcileri ile Matbuat-ı Osmaniye'ye göndermişlerdir²³.

Bu arada, İtilâf Devletleri'nin desteğindeki Patrikhane İstanbul'da Yunan propagandası yaptığı gibi, asayişin ihlali için memleketin içlerine fedailer göndermekte idi. Nitekim, Kadıköy Metropolithanesi iki kişiyi bu amaçla Zonguldak'a göndermiş, onların onbeş gün kaldıktan sonra döneceklerini açıklayarak, 21 Haziran 1919 tarih ve 1779 ile 1780 numaralı seyahat belgeleri ellerine verilmiştir. Polis Müdür-i Umumisi tarafından Dahiliye Nezâreti'ne gönderilen 21 Haziran 1919 tarihli yazıda, bazı gizli faaliyetlerde bulunmak üzere Patrikhane tarafından, sözkonusu yöreye gönderilen şahısların orada buldukları sürece, hareketlerinin kontrol altında tutularak, dikkat çekici bir durum görüldüğü takdirde, haklarında gerekli muamelenin yapılması gereğinin, Zonguldak Kaymakamlığı'na bildirilmesi isteniliyordu²⁴.

İç ve dış mihrakların asayiş bozmak için harcadıklarını bütün çabalar boşuna gitmiyor, asayiş her geçen gün daha da kötüye gidiyordu. Fakat bu arada yörede eşkiya faaliyetinde bulunanların yakalanmasına da devam ediliyordu.

21 Bolu, 17 Nisan 1335.

22 Bolu 1 Mayıs 1335.

23 Bolu, 22 Mayıs 1335.

24 BOA, DH-KMS, 49-2/37. Bkz.Ek I.

Nitekim, yörede eşkiyalık yapan Hüseyn ile Ali²⁵, Devrek'in Çukur köyünden Ahmedoğlu Kerim, Veysioğlu Yakup ile Kıbtî Ali ve Basrioğlu Mehmed Haziran'da²⁶, Hacı Ömer oğlu Ali de Temmuz'da yakalanmışlardır²⁷.

Gerede kazası dahilinde şakilik yapan çete ile takip kuvvetleri arasında meydana gelen çatışmada, çetenin reisi Ela oğlu İsmail ile arkadaşı Ak Mehmed de Temmuz'da ölü olarak ele geçirilmişlerdir²⁸.

Bolu Livası'nda asayişin yolunda olmadığı ve birçok çetenin şekavete devam ettiği, General Folutin'in 16 Temmuz 1919 tarih ve 561 numaralı raporu ile de tasdik edilmiştir. Bu rapor üzerine, Dahiliye Nezareti'nden Bolu Mutasarrıflığı'na gönderilen 24 Temmuz 1919 tarihli telgrafla, etkili tedbirlerin alınarak, çetelerin tenkili ve asayişin sağlanması isteniliyordu²⁹

Yine, Dahiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti'nden Bolu Mutasarrıflığı'na gönderilen 13 Ağustos 1919 tarihli bir telgrafla, liva dahilinde şakilik yapmakta olan ve takip edilmekte oldukları jandarma müfettiş-i umumîliğinden bildirilen birkaç çetenin takibatının, daha da şiddetlendirilmesi suretiyle, kısa sürede tenkileri ve asayişin sağlanması isteniliyordu³⁰

Mutasarrıflıkça alınan tedbirler sayesinde kısa bir süre içinde birçok kendilerine ormanlık alanların yardım ettiği birçok eşkiya yakalanmıştır³¹.

Ağustos'ta Göynük-Mudurnu mıntıkalarında eşkiya faaliyetlerinde bulunan Mudurnu'nun Karaağaç köyünden Hasan oğlu Receb,³² Gerede-Yabanabad cihetlerinde şakilik yapan Kamalı Mustafa ile arkadaşları ve Yığılca cihetlerinde eşkiyalık yapan Debreli Hasan ile arkadaşları³³ yakalanmışlardır.

Ereğli hapishanesinden kaçarak, yörede eşkiyalık yapan Ereğli'nin Doğançı Yörük köyünden Kocaali³⁴, Bartın havalisinde şakilik yapan Hacı Kapudanın Sabri,

²⁵ Bolu, 26 Haziran 1335.

²⁶ Bolu, 26 Haziran 1335.

²⁷ Bolu, 10 Temmuz 1335.

²⁸ Bolu, 10 Temmuz 1335.

²⁹ BOA, DH-KMS, 54-1/40 Bkz. Ek.II.

³⁰ BOA, DH-KMS, 54-2/53.

³¹ Derdli, 16 Ağustos 1335.

³² Bolu, 21 Ağustos 1335.

³³ Derdli, 23 Ağustos 1335; Derdli, 28 Ağustos 1335.

³⁴ Bolu, 18 Eylül 1335.

Yolcunun Mehmed ve Zoğfuran, Bolu ile Bartın havalisinde eşkiyalık yapan Çolak Hasan, Kara Ahmed, Hacı İbrahim ve Kubu Yumuk Eylül'de yakalanmışlardır³⁵.

Zonguldak'ta jandarmaların bir Ermeni evine zorla girip, ev halkını tehdit ettikleri ve 10 Ekim 1919 gecesi on kişilik bir haytanın Çaydamar mahallesinden bir Ermeni kadınına dağa kaldırdığı, Ermeni Patrikhanesi'nce Dâhiliye Nezareti'ne bildiriilmiştir. Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti, Bolu Mutasarrıflığı'na gönderdiği 1 Kasım 1919 tarih ve 8238 numaralı bir telgrafla, konu hakkında bilgi verdikten sonra, durumun gerçekliği hakkında açıklama istemiştir³⁶.

Bolu Mutasarrıfı Ali Haydar, 9 Kasım 1919 tarih ve 589 numaralı cevabı telgrafında; evinden zorla alındığı iddia edilen Azelyan adlı kadının takip edilerek bulunduğu, sözkonusu kadının hiçbir baskı altında olmaksızın kendi rızasıyla evlenmiş olduğunu mahkeme huzurunda ifade ettiğini, bildirmiştir³⁷.

Bu arada, yine Kuvâ-yı Milliye'nin Zonguldak'taki teşkilatında sıkıntı çıkarmakla beraber, Rumlar'ın yapacakları bir ihtilal sonucunda son derece bozulacak olan mahalli asayiş sağlamaya üzere, İtilâf Devletleri askerleri tarafından işgale hazırlamak amacıyla, Patrikhane tarafından Tatavla muhtar-ı sanisi Polihrun Efendi Zonguldak'a gönderilmiştir³⁸.

Dâhiliye Nezâreti'nden Bolu Mutasarrıflığı'na gönderilen 23 Ekim 1919 tarihli şifre ile sözkonusu kişinin hal ve hareketlerinin kendisine hissettirilmeksizin takip edilerek, dikkat çekici hareketleri hakkında bilgi verilmesi istenilmiştir³⁹.

Bolu Mutasarrıflığı, hergeçen gün artan şekavet olaylarının önünü almak üzere, birtakım ek inzibat tedbirleri almak zorunda kalmıştır⁴⁰. Bu tedbirler serisinden olmak üzere, halk içinden uygun bulunanlardan ikiyüz kişilik bir kuvvet oluşturulmasına karar verilmiştir⁴¹.

35 Derdli, 20 Eylül 1335.

36 BOA, DH-KMS, 50-3/8.

37 BOA, DH-KMS, 50-3/8.

38 BOA, DH-ŞFR, 104-73. Bkz. Ek.III.

39 BOA, DH-ŞFR, 104-73.

40 Bolu, 30 Teşrin-i evvel 1335.

41 Bolu, 6 Teşrin-i sani 1335.

Alınan bu tedbirler sayesinde, Bartın'ın Ramazanoğlu köyünden Parçacı oğlu Tazyif'in evini basan eşkiyadan Mehmed oğlu Hasan ile Mudurnulu Kabasakal oğlu Ali ve Ahmed oğlu Receb'in Düzce'ye giderken, önlerini kesip soygunculuk yapan eşkiya 13 Kasım'da takip müfrezeleri tarafından yakalanmışlardır⁴².

Bu arada, Liva Jandarma Komutanı Hakkı ve Mudurnu Bölük Komutanı Yüzbaşı Ahmed hakkında yapılan şikayet üzerine, bu durumun soruşturmasıyla, İstanbul Mıntika Müfettişi Mirâlay Şevki görevlendirilmiştir⁴³. Dahiliye Nezâreti'nin Bolu Mutasarrıflığı'na gönderdiği 16 Kasım 1919 tarihli yazıda bu durum bildiriliyor ve soruşturmanın sonucuna göre, gerekli işlemlerin yapılacağı bildiriliyordu⁴⁴.

Yörede eşkiya faaliyetleri durmuyor, jandarma takipleri de aralıksız devam ediyordu. Nitekim, Düzce havalisinde meşhur eşkiyadan Ordulu İbrahim'in maiyetünden olan ve daha önce yapmış olduğu bir öldürme hadisesinden dolayı hakkında tutuklanma kararı çıkmış olan Kamil isimli şahıs, Aralık ayının başında ölü olarak ele geçirilmiştir. Bu durum Düzce Müfrezesi Kumandanı Binbaşı Mahmud Nedim tarafından 5 Aralık 1919 tarihli bir şifreli telgrafla, 25. Kolordu Kumandanlığı'na bildirilmiştir⁴⁵.

Binbaşı Mahmud Nedim, 25. Kolordu Kumandanlığı'na gönderdiği 7 Aralık 1919 tarihli şifreli ikinci bir telgrafla da, yine Düzce civarında eşkiya faaliyetlerinde bulunan ve hakkında tutuklanma kararı çıkmış olan Yahya isimli şakinin yakalanarak, adliyeye teslim edildiğini bildiriyordu⁴⁶.

Bolu Mutasarrıflığı'ndaki asayişsizlik dolayısıyla, Meclis-i Vükela 24 Kasım 1919'da Liva'da İdare-i Örfiye'nin ilân edilmesine karar vermiştir⁴⁷.

Merkez Liva'da müteşekkil Divan-ı Harbî Örfî Başkanlığı'na Topçu Yarbayı Mustafa Tevfik ve üyeliklerine Piyade Ondokuzuncu Alay Komutanı Yarbay Memduh, Piyade Binbaşı Şevket, Süvari Binbaşı Şabit, Topçu Binbaşı Salim, Piyade Binbaşı Mustafa Galib ve Piyade Yüzbaşı Fazıl'ın tayinlerine

42 Bolu, 13 Teşrin-i sani 1335.

43 Bolu, 13 Teşrin-i sani 1335.

44 BOA, DH-ŞFR, 104-226. Bkz. Ek.IV.

45 BOA, DH-KMS, 57-2/9.

46 BOA, DH-KMS, 57-2/9.

47 BOA, Meclis-i Vükela Mazbatası, 217.

Padişah tarafından müsaade edilmiş ve adı geçenler yola çıkmıştır. Bu durum Dahiliye Nazırı tarafından 8654 numaralı ve 11 Aralık 1919 tarihli şifreli telgrafla Bolu Mutasarrıflığı'na bildirilerek, heyete gerekli kolaylığın sağlanması tavsiye ediliyordu⁴⁸.

Söz konusu Divan-ı Harb-i Örfi'nin Düzce'ye ulaşır, görevine başladığı, Bolu Gazetesi'nin 18 Aralık 1919 tarihli nüshasında yer almıştır⁴⁹.

Bu arada, Bolu Livası asayişinin sağlanması hususunda, alınması gereken tedbirlerin uygulanması konusunda, Alay komutanı selahiyetiyle Binbaşı Kâzım tayin edilmiştir. Dahiliye Nezâreti'nden Bolu Mutasarrıflığı'na gönderilen 15/16 Aralık 1919 tarihli bir şifre ile, sözkonusu tayin bildirilerek, alınması gereken tedbirlerin Binbaşı Kâzım'a tebliğ edilmesi istenilmiştir⁵⁰.

Bu arada yörede eşkiya faaliyetleri devam etmekte idi. Nitekim, Bahriye Merkez Hastanesi İmamı Cevdet, 27 Kasım 1919 tarihinde Dahiliye Nezâreti'ne verdiği dilekçede, Düzce'nin Müminler köyünde oturan ailesinin eşkiya tarafından baskı altında tutulduğunu arz ediyordu. Dahiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti, Bolu Mutasarrıflığı'na gönderdiği aynı tarihli telgrafla bu durumu bildirerek, gerekli soruşturmanın yapılmasını istemiştir. Düzce'de yapılan soruşturma sonucu Bolu Mutasarrıfı Ali Haydar tarafından, 20 Aralık 1919 tarihli bir telgrafla Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir⁵¹.

Bugünlerde, İtilâf Devletleri, Rumlar vasıtasıyla, anarşiyi turandırmaya faaliyetlerine devam etmekteydiler. Nitekim, Kardinal isimdeki İngiliz harp gemisi, Kastamonu Rumları'na verilmek üzere, Zonguldak'a elli iki ton arpa ihraç ettiği gibi, İnebolu'ya da ayrıca yüz ton arpa getirmek üzere, eski Samsun İngiliz Mümessili Yüzbaşı Saltover Kastamonu'ya doğru yolda iken, Kastamonu gibi mahsulu bol bir yöreye arpa ihracı fazlasıyla dikkat çektiğinden, askerî memurlar bu konuda uyanık davranışlar ve arpa yerine silah ve cephanenin ihraç edilmesine

48 BOA, DH-ŞFR, 105-92. Bkz. Ek.V.

49 Bolu, 18 Kanun-ı evvel 1335.

50 BOA, DH-ŞFR, 105-121.

51 BOA, DH-KMS, 57-2/17.

engel olmuşlardır. Bu durum Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti'nce , 20 Aralık 1919 tarihli bir şifre ile Bolu Mutasarrıflığı'na bildirmiştir⁵² .

Zonguldak yöresinde asayişin sağlanmak üzere, XXXII.Kafkas Piyade Alayı 7 Mart 1919'da Zonguldak'a sevk edilmiştir⁵³ . Kömür havzasında iyice artan asayişsizliği düzeltmek amacıyla, XXXII. Kafkas Alayı'nın İstanbul'da bulunan iki taburu 22 Aralık 1919 tarihinde İstanbul'dan Zonguldak'a gönderilmiştir⁵⁴ . Bolu Livası'nda İdare-i Örfiye'nin ilanı üzerine, Düzce'ye gönderilmiş olan müfrezenin de daha sonra, Zonguldak'a sevk edilmesi düşünülmektedir⁵⁵ .

Bolu dahilinde asayişin düzeltilmesi için, önce bir ay müddetle ilan edilmiş olan İdare-i Örfiye, Harbiye Nezareti'nin isteği üzerine, 1 Ocak 1920'de Meclis-i Vükela'ca dört ay daha uzatılmıştır⁵⁶ .

Bolu Liva'sında İdare-i Örfiye'nin ilanı üzerine, Düzce'ye gönderilen takip müfrezesinin ikamet edeceği yer hususunda, bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Nitekim, Marika isimli bir kadın, 9 Ocak günü Dâhiliye Vekaleti'ne bu konu ile ilgili ikiyüz yetmiş numaralı bir telgraf göndermiştir. Bu durum 14 Ocak 1920 tarih ve 16 numaralı telgrafla, Dahiliye Vekaleti'nce Bolu Mutasarrıflığı'na bildirilmiştir. Bolu Mutasarrıflığı'nın Düzce Kaymakamlığı'ndan aldığı cevaba göre; Düzce'ye gönderilen takip müfrezesine ikametgah olmak üzere, uygun başka bina bulunamasından dolayı -ondört odalı ve müfrezeye yetecek büyüklükte- iki Hristiyan ailesinin bulunduğu hanenin boşaltulmasına teşebbüs edilmiş ise de, kontratı göstermeleri üzerine vazgeçilmiştir. Bu durum Bolu Mutasarrıfı tarafından, 31 Ocak'ta Dahiliye Nezareti'ne bildirilmiştir⁵⁷ .

Bolu Divan-ı Harbi Örfiyesi'nde, dört yüzü aşkın dava evrakı birikmişti. Ayrıca, üçyüzden fazla tutuklu bulunmaktaydı. Bunlara ilaveten, Bolu'ya bağlı yerlerden de pek çok evrakın geleceği haber alınmıştı. Bir divan-ı harbin bu kadar meseleyi ayrı ayrı hükme bağlaması mümkün olmadığından ve bu durum suçlular hakkındaki kanunî gerekliliklerin geçikmesine yol açacağından, ikinci bir divan-ı

52 BOA, DH-KMS, 57-2/22.

53 BOA, DH-ŞFR, 97-59.

54 BOA, DH.İ.U.M., 10-3/2-6.

55 BOA, DH-ŞFR, 105-125.

56 BOA, Meclis-i Vükela Mazbatası, 254.

57 BOA, DH.İ.U.M., 7-4/1-67. Bkz. Ek.VI.

harb-i örfiye'nin daha kurulmasına ihtiyaç doğmuştu. Birinci Fırka Kumandanlığı'nın isteği ile Yirmibeşinci Kolordu Kumandanlığı'nın lüzum göstermesi üzerine, Harbiye Nezâreti, Dahiliye Nezâreti'ne bu durumu bildirmişti. Dahiliye Nezâreti de Bolu Mutasarrıflığı'na gönderdiği 9 Şubat 1920 tarihli bir şifreli telgrafla, sözkonusu durumu bildirecek, bu konuda görüş istemiştir⁵⁸.

Bolu Divan-ı Harb-i Örfiye'si gerçekten gücünün çok üstünde bir performans göstermek zorunda kalmıştır. Bu faaliyetlerine bir örnek vermek gerekirse; Mudurnu kazası civarında şakilik yapan Çete reisi Gürcü Ziver ile avanesinden Altındış Hüseyin ve Osman Batum'a firar edecekleri sırada, yanlarında bulunan otuziki bin lira ile birlikte Samsun'da yakalanmışlardır. Bunun üzerine, sözkonusu kişilerin divan-ı harbe gönderilmesi gereği, Bolu Mutasarrıflığı'nca Dâhiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir. Dâhiliye Nezâreti de Canik Mutasarrıflığı'na gönderdiği 6 Ocak 1920 tarihli bir şifreli telgrafla, yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda gereğinin yerine getirilmesini istemiştir⁵⁹.

Bolu Mutasarrıflığı'nda uzun süre etkili olan ve başlangıçta otorite boşluğundan kaynaklanan -başından beri ortaya koymaya çalıştığımız- anarşi, Damat Ferit Hükümeti'nin Kuvay-ı Milliyeciler'e karşı yaptığı baskı ve İngiliz çıkarlarına hizmet eden davranışları ile Kuvay-ı Milliyeciler'e karşı oluşturduğu tepkilerle, yerini teşkilatlı bir mücadeleye bırakacaktır.

⁵⁸ BOA, DH-ŞFR, 107-44.

⁵⁹ BOA, DH-ŞFR, 106-21.

داخله نظارتی قلم مخصوص مدیری

مردی

تاریخ تسویه

تاریخ تسویه

PH-KNIS 1337-L-25

2

جواب تفریغ

بالفاهه و جنبه اولاد اولادده سگه اولادده رودون اولاد خیر تقواران
لوحه اولاد اولادده و دویاچ تیار مانو اقا اولادده سعه و تاریخ
در حدودی اولادده و جنبه اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده

س

بند اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده
تفریغ اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده

بول تفریغ

اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده
اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده
اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده
اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده اولادده

س

9/1/40

Ek II

BƏŞƏKƏDLİN
ƏSİLƏLLİ
1925/1/1

خطبات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شبهه قنیه

عدد عمومی ۱۱۱۱۱
عدد عمومی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
کون و دوزخ در آن روز بشارت فرستاده شود که در آن روز هر که از دنیا رود او را در آن روز حساب خواهد شد و هر که در آن روز از دنیا رود او را در آن روز حساب خواهد شد و هر که در آن روز از دنیا رود او را در آن روز حساب خواهد شد

در آن روز حساب خواهد شد

علیه السلام

۱۱۱۱۱

Ek IV

۱۱۱۱
۱۱۱۱

